

КОСМОПОЛІТИЗМ : ЙОГО ПРИЧИНИ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ

Постановка проблеми: Світ із кожним роком стає дедалі тіснішим та взаємозалежнішим. Після завершення епохи днопolarity виникають та поширюються нові концепції світоустрою, постає необхідність пошуку нових підходів до розвитку міжнародних відносин. У сучасних умовах глобальні підходи до вирішення політичних проблем домінують над локальними. Як помітив англійський дослідник Д. Хелд, економічні рішення США визначають рівень безробіття у Мексиці, вибухотомної станції в Україні вплинув на навколишнє середовище всієї Європи, дефіцит об'єктивної інформації щодо поширення СНІДу в Нігерії може спричинити епідемію в усьому світі. Глобальні проблеми людства та загальнонаціональні потреби їх вирішувати спільними зусиллями виявилися першочерговими, поряд з економічними, передумовами процесів глобалізації. Нині, поступово, стираються кордони між державами, переосмислюються поняття «громадянства» та «держави» як такі. Зв'язки громадян із національними державами стають слабшими, а європейська спільнота поступово, але впевнено перетворюється на космополітичне суспільство зі спільним європейським громадянством.

Держава світу, необхідність законодавчої легітимації їх рівноправного співжиття у межах одного політичного утворення, з одного боку та, водночас «туристичний бум», що спостерігається у світі, з іншого боку. 6. Нездатність національних держав самостійно вирішувати проблеми глобального масштабу та значення, що стосуються регулювання економіки, боротьби з тероризмом або морським піратством, захисту прав людини тощо. 7. Розвиток міжнародних правових інститутів та утвердження концепції міжнародної право-суб'єктності. Функціонування міжнародного права, що за необхідності здатне нехтувати законодавством окремих суверенних держав; 8. особливо молоддю, загальних форм матеріальної та духовної культури.

Мета : здійснення теоретичного аналізу поняття «космополітизм», визначення його сутності та змісту.

Об'єкт дослідження статті є «Космополітизм», його проблематика та наслідки діяльності

Дослідження : Питання космополітизму отримали певне висвітлення в науковій літературі. Аналізом деяких аспектів цієї проблеми займалися ще радянські дослідники. Щоправда, їх роботи відрізнялися значною ідеологізованістю та всебічною критикою так званого «безрідного космополітизму». Ґрунтовний аналіз даної проблематики розробили сучасні західні дослідники У. Бек, Д. Хелд, Д. Арчібугі, Р. Робертсон, Дж. Деланті, Ю. Крістева. Створення у 90-х роках ХХ століття Європейської соціологічної асоціації стало свідченням того, що європейські соціологи сьогодні все рідше займаються конструюванням майбутніх концепцій облаштування європейського простору, серед них: Дж. Александер, А. Гідденс, З. Бауман, М. Кастельс [4]. Вчений У. Бек, зокрема, висуває та обґрунтовує концепцію «космополітичної Європи». Англійський дослідник Дж. Деланті протиставляє концепцію «космополітичної Європи» концепції «національної Європи». Італійський дослідник Д. Арчібугі, аналізуючи європейську соціальну дійсність, визначає сучасний ЄС як «лабораторію космополітичної демократії» [5]. Згадки про космополітичний характер нинішньої Європи в сучасному українському дискурсі можна знайти у роботах таких авторів, як М. Кузьменко [3], С. Багрянний, В. Балан, О. Нельга. Теоретичні розвідки західних дослідників у цьому аспекті змушують замислитись над тим, що на даному етапі розвитку перед європейською спільнотою гостро стоять питання визначення власного громадянства, ідентичності, розмежування національних культур. Сучасний ЄС дедалі чіткіше набуває полікультурного характеру, являючи собою симбіоз традицій, вірувань, світоглядів, форм життєвого досвіду, що перетинаються та співіснують у його межах

Вклад матеріалу : Космополітизм (від давньогрецької κοσμοπολίτης – космополіт. людина світу) – ідеологія, яка надає пріоритетне значення загальнолюдським цінностям і другорядне – національним проблемам. Космополітичний світогляд має тривалу історію формування та розвитку: від Античності до Нового часу та сьогодення. Поняття «космополітизм» походить від грецьк. kosmopolites, яке у свою чергу складається з kosmos (всесвіт) та polites (громадянин). Упродовж століть його зміст збагачувався як у політичному, так і культурному плані. Слідом за Епітетом Цицерон охоче цитував Сократа, який проголошував себе громадянином світу. Цей термін вперше використано кінцями та стоїками. Зокрема, його приписують Діогену, який вважав, що не існує єдиної правильної норми поведінки, яка могла б бути досконалою. Космополітизм Діогена мав радикальний характер, оскільки передбачав відмову від культури, мистецтва, науки, держави, родини

Інтерес до космополітизму породив три тенденції. По-перше, космополітизм трактується у негативному сенсі. По-друге, космополітизм інтерпретується у позитивному плані, але з прагматичної точки зору, як мобільність, відсутність коренів, відкритість щодо іншого способу життя і відрив від національної держави. Ця тенденція, як правило, асоціюється з космополітичними поглядами певного класу людей (професійно-управлінські групи, маргінали, вільні і безрідні люди певного соціального стану, що не стурбовані інтересами до нації/держави). Третя важлива тенденція також схвалює космополітизм, але вона відрізняється від попередньої додаванням до прагматичного космополітизму культурного, правового, політичного та етичного аспектів. У працях сучасних західних дослідників (Д. Арчібугі, К. Аппія, З. Бауман, У. Бек, І. Валлерстайн, М. Гідденс, Е. Гідденс, М. Папастепану, Д. Хелд) феномен космополітизму розглядається в контексті побудови нової парадигми усвідомлення світоустрою і необхідного кроку людства до подальшого існування. Зокрема, К. Аппія досліджує трансформацію етичних цінностей в умовах космополітизму. У своїй праці «Космополітизм: Етика у Світі незнайомих» [4] він намагається з'ясувати межі між «своїми» і «чужими» та підстави такого поділу. Особливе значення має його ідея про те, що космополітизм не скасовує однаковість, а, навпаки, вітає її у душі лібералізму. Ліберальний космополітизм, – зазначає він, – можна представити таким чином: ми цінуємо різноманітність форм соціального і культурного життя людей, ми не хочемо, щоб всі стали частиною гомогенної глобальної культури; і ми знаємо, що це також є фактом існування локальних відмінностей (як всередині держав, так і між ними) [2; 3]. У цьому сенсі космополітизм аж ніяк не виступає проти держави або локальних спільнот. Навпаки, вони саме і дозволяють у ліберальному душі гарантувати космополітичну різноманітність ідентичностей. На думку К. Аппія, космополітизм не тільки відчужує того, що все має значення – це різні способи буття людини. Формування космополітичного світовідчуття викликано нівелювання національно (державного, регіонального) пофарбованих цінностей та засвоєнням індивідом цінностей різних локальних культур. Його світовідчуття стає зібраним з безлічі розрізних складових, засвоєних тільки йому одному відомому за яким принципом (або без такого), скоріше випадково. Ця збірка поглядів мимоволі набуває якесь цілісність в тому сенсі, що нею має один суб'єкт: цілісність, що включає в себе різноманітність. Але всі вони виявляються сумісними і скріплені між собою не своєю особливістю, а якійсь загальністю, з якої виростає поняття «загальнолюдські цінності». В даному випадку характер цієї збірки, забезпечує світовідчуття космополіта, слід назвати універсальним, бо це світовідчуття втратило свою приватну опосередкованість і тепер вимірне масштабами всемирності. Терміни «космополітизм» і «універсальність» часто використовуються дослідниками в одному смислового контексті, бо в рівній мірі характеризують процеси, що відбуваються в сучасному світі. Д. Нэббит та П. Эбурдин у своїй спільній книжці «Що нас чекає в 90-ті роки? Мега-тенденції: Рік 2000», присвячуючи окрему главу проблеми універсального способу життя і протистоїть йому культурного націоналізму, починають виклад з питання висловлювання про те, що «світ все більше і більше стає космополітичним, і ми всі впливаємо один на одного». Зближує в смислового контексті ці поняття і цитована нами раніше Ю. Крістева: «Як

прихильник космополітизму Просвіти я щиро вірю: якщо у Європи є майбутнє - незважаючи на недавні етнічні чвари в Югославії, Чехословаччині, Радянського Союзу і т. д., - воно немислимо без духа універсалізму. Ми повинні подолати національні кордони як архаїзм, поважаючи при цьому національні особливості». Механізми універсалізації культури в процесі глобалізації призводять до поєднання різноманіття в єдиному.

Якщо спочатку поняття «космополіт» характеризували через брак або відсутність: відсутність ідеї патріотизму, національної приналежності, почуття батьківщини тощо, - то ми пропонуємо визначати поняття «космополіт» виходячи з наявності та повноти: поєднання цінностей різних культур, національних традицій, різноманітних регіональних просторів. Тим самим космополіт постає як суб'єкт, що поєднує у своєму світовідчутті безліч людських вимірів і тим самим здатний зрозуміти індивідуальну своєрідність тих, хто вважав за краще зберегти свою національну чи іншу традиційну самобутність.

Висновки : Космополітизм є давно очікуваною, проте, ще недостатньо чіткою та обґрунтованою відповіддю на сьогоденні виклики глобалізованого світу, зокрема, переходу в мережеве суспільство, яке нині ще не охоплює увесь світовий простір, але становить ядро світової соціальної структури і демонструє тенденцію до швидкого поширення. Можна погодитися з позицією У. Бека, який стверджував, що ми не знаємо як буде розвиватися далі людство: чи будуть набирати силу процеси інтеграції та взаємозалежності націй, або ж посиляться опір означеним процесам. Залежно від реалізації можливих сценаріїв і будуть складатися оцінки феномена космополітизму та його вплив на розвиток майбутньої цивілізації.

Література

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Даниленко В.М. Космополітизм // Енциклопедія історії України : у 10 т. 7 Т 45с . 5р. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2007. – Т. 4 56с 5р. : Ка – Ком. – 528 с. : іл. – ISBN 978-966-00-0692-8.
3. С. Кульчицький. Космополітизм // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011
4. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Випуск 11. – Київ-Миколаїв, 2007. – с. 81-96. 2. Кузьменко М. О.
5. Соціальна філософія та філософія історії / М. О. Кузьменко. 2008. – 20 с. 3